

Nemzeti Társalkodó.

Május' 5-dik napján 1832.

Gróf Szécheny István és Bírálóji.

„Fraun! wenn Könige bau'n:
haben die Kaerrner zu thun.“
Schiller.

Egy jeles gyermek üres órájiban gond-
dal 's szeretettel épít vala egy kártya-tor-
nyot, 's ártatlan örömmel szemlélé fáradozá-
sa gyümölcsét; ekkor oda lépnek némely ké-
retlen időtöltést vadászók, hízelkedve kere-
sik kedvét a' gyermeknek, dicsérik engedel-
mességét, szelidségét, jó tanulását, 's azon-
ban fujkálások által semmiyé akarják tenni
munkáját. Boszszus keserőséggel nézi a' kis
építő mester hőseinek idétlen iparkodásait, 's
imé a' kártyának-vélt épület erős márvány
toronynak mutatkozik, a' facsart szájjal tett
fuvalmak többnyire oldalai mellett suhannak-
el, 's a' kedvelt mívről csak némely díszte-
lenítő szemetet 's forgácsot seépérve-le, azt
egész kellemében kitüntetik.

Ily látásom vala, miután egy álmatlan
estvémen a' „Szécheny mint író“ című
munkát keresztül forgatám, 's a' Hittel —

Taglalat' — Világ' képeit emlékezetembe meg-
ujtván elszunnyadék; és hízelkedem magam-
nak hogy olvasóim a' hasonlatosságot egészen
helytelennek nem fogják találni.

Megengedj dicső férjfiu! ha dicső felté-
tedet gyermek játékhoz hasonlítom; de ha
képzelődésem fekete ösztönözésére hajlanék,
a' szívárvány ragyogó színét játszó de hír-
telen 's foganatlanul elpattanó szappan-bu-
boréknak szeretném azt nevezni; egy sorsú-
nak vélvén oly sok más felséges vágygyal,
mely több, embertársaiért 's hazafijaiért for-
rón buzgó kebelből ömledezett, de a' mely-
re a' sanyaru világ, mikor legkiméllőbben
bánt, ezt a' leforrázó nevet ruházta: „Pium
desiderium!

'S még ily szerencsés sem lehet Szé-
cheny; Szégyenére korának! Igen is nagy
számmal vannak, kik nem foghatják-meg,
annyi izzadozás, annyi áldozat miként szár-
mazhassék nemtelen indulatoktól - önhaszon-
kereséstől - szenvedelmes dicsvágytól tiszta
lélekből. Itélgetőjinek némelyike, ki nyakig
hever a' „feudalis szennyben“ saját fészket
undokító madárnak; más, ki a' Corpus Ju-
rist csak iskolai esztendeiből esmeri 's talám
éltében három lapját sem olvasta, a' honi
alkotmány romjain saját hírneve templomát
építeni akaró Gracchusnak nevezi. De ezek
csak társalkodásban és élőszóval ejtett sut-
togások; miként bánnak vele azok kik cri-
ticájikat napfényre bocsáták alább fogjuklátni.

Csak ugyan „adjuk-meg a' Császárnak-

is a' mi a' Császáré": léteznek nem kevesen olyak is, kik bár a' Gróf által kívánt „radical reformra“ nem szózatolnának, a' haza' jobblétére czélzó fáradozásait részvéttel megismerék, a' hibákat, hijányokat eleven, sőt néhol kiáltó, de nem hazug színekkel ábrázoló festéseiben gyönyörködnek, és sok javallatit magasztalva elfogadják; léteznek végre, kik a' munkájit elevenítő szellemet rokon lélekkel általértve, a' szerző botlásait (melyektől egy halandó sem ment) felebaráti türelemmel tekintik, 's a' legtisztább hazafiúi érzéstől tüzeltetve segéd jobbokat nyújtják a' dicső czélnek, tehetségek szerént, előmozdítására.

Tum meae, si quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars. —

Ezek nevében tehát (kiket ért, hiszem, Gróf Szécheny ajánló levelében, „jóakaróji“ neve alatt) emelem én is fel csekély szózatomat, a' „nem értők“ értesítésére, 's a' méltatlanul gáncsoskodók elútasítására, 's röviden megvizsgálom mit kell vala tenniek bírálójinak 's mit tettek a' helyett.

Szomorú jelenet litteraturánk alig hajnalló egén, hogy a' recensensi dűh annyira divatban van, hogy nem sokára nagyobb lesz a' bírálások száma az oktató munkákénál. A' recenseálás helyes vagy helytelen voltát általában vizsgálni szükségtelen, 's késő is volna; annál megkívántatóbb kijelelni a' módot, mely által az sikeres és a' tudományi míve-

lődést elésegítő foglalatossággá válhatik. Erre nézve a' következő tervet javallanám: Alapittassék egy kirekesztőleg critikai folyóírás; ennek redactorává tétessék egy vagy két, nem annyira a' tudományok valamely különös ágára határozott méj, mint széles encyclopediai esmeretekkel bíró tudós; ez válaszszon magának a' litteratura különböző osztályaihoz képest dolgozó társakat, 's ezeknek oszsa-ki a' bírálendő munkákat, szoros kötelességének tartván arra ügyelni, hogy a' könyv' recensense ha lehet még jártasabb legyen a' szerzőnél a' kidolgozott tárgyban; mert így nyerne igazán a' tudomány az írományba találtató hijányok kipótlása 's a' tévedések helyreigazítása által; de minthogy e' ritkán előfordulható eset, legalább a' mennyire hozzávethetne egyenlő lépcsőn álljon az íróval, mert így is a' tárgy több szempontból nézetvén 's több oldalról világittatván, hasznos lehet fáradozása. Továbbá azt is számba kellene venni a' részrehajló ítélet eltávoztatására, hogy a' szerző a' bírálóval valami tudvalévő szoros barátsági szövetségben vagy nyilvános ellenségeskedésben ne legyen.

Ezek volnának egy jó recensio külső feltételei, lássuk a' sokkal fontosabb belsőket.

A' Bírálónak két fő kötelessége van: első az íromány mivóltáról tiszta és hív képet állítani elé, második az abban előforduló hibákat hézagokat kijelelni, ezeket a' mennyire a' tér engedi kipotólni, vagy a' szerzőt kipótlásokra serkenteni, amazokat meg-

jobbitni. Ha ezen kettős tartozásának eleget tesz, akkor fog igazán kezet a' könyvíróval az olvasó megvilágosítására, oktatására 's esmeretei többletítésére.

Az első múlhatatlanul megkívánt tulajdona egy jó bírálásnak meg lesz szereve, ha a' recensens szorgosan felkeresi 's elérakja a' megítélendő észmívben uralkodó fő elveket, mint az egész épületet tartó alapot és oszlopokat, megesmerteti velünk a' tárgyak eléadásabeli rendszert vagy rendet, mely ha mindjárt oly szembe szökő nem volna is, a' recensens megtalálván a' vezérgondolatot, mely mint az angol királyi flotta hajóköteleibe béfont veres sinór a' gondos és consequens író munkáját keresztül kígyózza, annak segédjével kezébe adhatja a' gyakorlatlanabb értelmű olvasónak is az ariadnéi fonalat; mert nem csak olyankor van a' könyvben rendszer, mikor mint egy német universitási compendium teli van el és felosztásokkal, al-elosztásokkal és §-okkal, hanem számot tarthat e' dicséretre minden munka, ha az egészet egy kiesmerhető lélek eleveníti, ha az elvek, állítások egymással egyezők, 's a' gondolatok helyes logikai egybe függésben vannak.

Cui lecta potenter erit res;

Nec facundia deseret hunc nec lucidus ordo.

A' második tulajdon megszerzésére nincs miért ösztönözzem criticusinkat, mert gáncsolni, hibát kapni, saját jobbnak hitt véleményinket a' másokéinak helyébe tenni úgy

is elég hajlandó emberi természetünk; hanem itt nem lehet elégszer ismételve ajánlani azt az avúlt rendszabást, hogy a' bonczoló kés alá vett gondolatok 's állítások ne vétessenek-ki szükséges egybefüggésekből, 's a' talált hiba ne talán csak a' recensens értetlenségén vagy éppen a' szerző szavai elfacsarásán alapulván, emez vétlen 's igazságtalanúl bűnhődjék. — Fájdalom, a' sok mindent napi példa szükségessé teszi azt is emlitenem, hogy a' szerző személyyének egészen ki kell maradni az ügy folytából, mivel annak sértegetését, 's caractere egyenesen vagy oldalaslag becsmérlését már az erkölcsi törvény is tiltja, 's ezen tilalom számba nem vevése az olvasó' bizodalma' elveszésével szokott büntetődni.

Utóljára, megemlékezem Buffon mondásáról: *le style, c' est l' homme*; az írásmódot és *stylust* is okokkal 's példákkal kívánjuk megítélve 's characterizálva látni a' bírálásban.

Itt megállapodom egy kevéssé, 's mielőtt vizsgálni kezdeném mennyire szabák magokat a' G. Szécheny István taglalóji és bírálóji az elészámlált törvényekhez, megpróbálom számot adni a' fő elvekről 's állításokról, melyeket saját szempontomból nézve a' „Hitelben“ és „Világban“ fellelek; melyből egyszerre az is ki fog tűnni van é jusom a' fenforgó perbe avatkozni.

E z e k a z o k :

1. Magyarország a' természet' gazdag

kincseivel bőven megajándékozott tartomány, de a' köz jóllétben még koránt sem áll oly lépcsőn, a' milyenre azt a' reá ruházott szép adományok 's lakóji ifjai tüze felszólítani látszanak.

2. Akarmely ország akkor áll a' nemzeti jóllét általa elérhető legfeljebbi polczán, ha lakóji előtt fejenként és különbség nélkül nyitva áll az út, iparkodások után magoknak nem csak vastagabb természeti szükségük' kielégítését, hanem az élet könnyebbségeit 's a' nemesebb lelki gyönyörök éldelését is megszerezhetnek.

3. Ennek elérésére egyedüli eszköz a' munkásság, és szorgalom, 's az ezek által keresett vagyonság.

4. A' szorgalom' felébresztésére 's teremtésére positiv és negativ módok találhatók.

5. Positiv módok a' Nemzetiség emelése, 's a' Közértelmesség élesztése.

6. Nemzetiség emelkedése csak extensive a' közönséges elterjedésben gondolható, és nem intensive, mivel az, egyes személy tulajdona nem lehet, sőt egy külön társaság is a' dicső nevezetet: „Nemzet“ a' szó igazi értelmében magára nem ruházhatja és csupán Kaszt név illik reá, ha mindjárt száz meg száz privilegiumokkal elszigetelné is magát, ember 's hazafi társaitól. E' szerint Nemzetnek valóban egy ország lakóji öszveségét mondhatjuk, 's csak úgy, ha minden individuum személyes és vagyoni bátorsága a' tör-

vények egyenlő védelme alá van helyezve, szóval ha az a' törvényelőtti egyenlőséggel dicsekedhetik.

7. A' Közértelmesség részint a' nemzetiség elterjedésének egyenes következése, a' mennyiben minden egyes tag a' nemzeti jólét emelkedésében saját boldogsága öregbédését látván, ha csak önnönösségből is, buzgolkodik annak elésegítésén. De

8. Hathatós 's szinte múlhatatlanul megkivánt élesztője a' közértelmességnek egy népes és virágzó főváros, hol a' nagyobb surlódás oly electrica szikrát gerjeszsen, hogy annak joltévő megrázkodtatása az egész házara kihasson; egy szív, mely az Ország vére gyorsabb 's egészségesebb kerengésének organuma legyen.

9. Ébresztőji 's táplálóji továbbá a' közértelmességnek egyenesen vagy oldalaslag egyes intézetek is: p. o. a' Casino, a' Magyar Akadémia 'sat. Amabban különböző rangu, felekezetü, foglalatosságu, véleményü honfiak 's idegenek is özszejővén, egy más esmereit többithetik, felvilágosíthatják, magokéval ellenkező véleményeket békével túrni vagy mívelt társalkodási hangon ellenek vinni tanulnak, 's így ezen intézet az egész országra nézve a' legközhasznubb esmeretek veteményezőjévé válhat. A' Tudós Társaság viszont hazai eredeti, 's általtett idegen munkáknak elterjesztése által a' tudományos mívelődést előmozditja, a' nemzetet lelki szükségekkel 's ezek kielégítéséből származó gyö-

nyörrel megesmertéti, a' szorgalomnak 's vagyonosodásnak új utakat készít, 's a' hazafiakat világítva megtanítja nem csak jó akarattal 's vak buzgalkodással hanem józan béléatással munkálni honjok jobblétét.

10. Negatív módnak nevezem az Ország jóllétebeli eléhaladását hátráltató akadályok elhárítását. A' szorgalom elválhatatlan segéd-társai a' tőkék, 's ezeknek teljes bátorságba helyeztetése vagy a' Hítel. Minthogy pedig Magyarország ebben mind absolute, mind Európa' minden más országaihoz, sőt a' testvérhaza Erdélyhez képest is leghátrább van, (melyet csak az tagadhat, ki a' fényes napvilág előtt szeméit be akarja hunyni) a' Hítel jobb lábra állítását vette fő tárggyul G. Szécheny, mütogatván szükséges sőt elkerülhetetlen vóltát, alapját melyben gyökerezik, jóltévő befolyását és akadályai elhárításának módját.

Ez halvány másolatja azon képnek, melyet a' Hítel és Világ egyszeri figyelmes olvasása emlékezetembe, értelmembe és szívembe bényomott. Azonban e' környülethől világos, hogy a' feljebbi ideák előadásában a' szerző kitételeivel seholt szántsándékkal nem éltem; de hogy mind azon elvek 's állítások vagy voltakép, ha szinte más ábrázatban is, léteznek a' felhozott munkákban, vagy mint előzmények (melyeket olvasójinál már feltesz a' szerző) és közbevetetlen következmények a' Gr. Széchenytől eléadott gondolatoknak elválhatatlan társai, arról tel-

jes meggyőződéssel vagyok. Ennek megerősítésére bátorkodom szívesen és bizodalmammal kérni a' tisztelt szerzót, ha csekély soraim szeme elébe jutandanak, közelebb nyomtatandó észmivébe, (melyel hízelkedünk magunknak olvasó publicumát megörvendeztetni nem késik) helybehagyását vagy talán ellenkezőt is kijelenteni, hogy lássam méltán büszkélkedem é a' nevét halhatatlanná tett nagy érdemü Gróf „jóakaróji“ közzé számláltathatni. (folytatasa következik).

Czukor liszt készítés Czéklából.

Erdélyben, Csáky-Gorbón (egy oláh falu Doboka vármegyében) 1831 ben kezdetek a' legelső czékla-czukor-gyár építéséhez; ugyan akkor 20 holdnyi föld (egy erdélyi hold 1600 □ölből áll) vettetett-bé ottan, éppen Párisból hozatott fejer czékla maggal; de csak hamar sok viszontagságok alá jött az uj intézet: a', szüntelen való nyári esők gátolták az épületek elkészítését; a' czéklát többnyire vízbe burjánba temették, e' mellett, a' szükséges megművelést is igen bajosan lehetett megadni, ott, a' hol a' paraszt, máléján kívül, egyebet szükségesnek nem esmér, fizetésért nem akar dolgozni, hanem ha le tette tartozó két napi robotját egy hétre, inkább henyél; azért csak kevés dolgost lehetete találni, a' ki 5 garas-ért 1 portio pálinka- és 3 czipo napi bérért, a' czéklát gyomlálta:

A' cholera veszély békövetkezővén, mely egyéb sok hátra maradásokat okozott, a' drága reszelő, sajtó, 's több más a' gyárhoz megkivántató, és Bécsben megvett eszközöket is mind oda rekesztette: Szóval oly környülmények jöttek közbe, melyek mián a' cukor készítésről, azon esztendőben, le kellett mondani. Csakugyan, hogy a' veszett fejszének bár nyele kerüljen-meg, a' cukor-gyár pálinka főző alkalmatosságán, nagy hirtelen, változtatott. A' 20 h. földbe minden hijános művelés mellett is 3000 mása czékla termett; hosszu vermekben, földdel két lábnyira jó móddal befedve, tétetett-él télire; de itten is, egy résziben víz fokadván, más résziben a' czékla kicsirázván, két része kárba ment, és csak a' harmadik főzetetett-ki, Härmstädt szerént, kevés árpával, sok serélesztővel, meglehetősen jó pálinkának; mind ezen gáta mellett, a' pálinkából, és a' malátáján hízott marhák árrából megfordult a' költség, a' capitalis kamatja, és egy kevés nyereség is maradt. — Midőn fájlalva kelle jelentenünk, hogy ezen első esztendőben a' czékla-cukor-gyár nem mehetett tökéletességre, egyszersmind a' jó reménységet is meg kell említünk mely ezen esztendőre bíztat: A' czékla-föld ki sánczoltatott, hogy történhető bő esők ne árthassanak; egy kis colonia Metzenseifer, kik esméretesek gyors és szorgalmatos munkásságokról, telepített a' gyár mellé, mely éppen a' czékla föld végibe van építve: Ujra, Párisból hozatott

jó, legédesb féle czékla maggal vettetett bé, czélarányos vető szerrel (machinával) a' föld, mely a' kapálást könnyíti: végre egy hazai ifiu Patikárius vévén által a' gyár egész igazgatását, a' ki csupán hazafi indulatból, maga költségén, Francziaországot megútozta, hogy a' czékla-czukor készítés mesterségét egészen magáévá tegye, lehet remélni, tökéletességre mégyen ez az Intézet, és ha egyszer a' jó meg lészen törve, a' sok költséggel fáradsággal megtalált útát több földbirtokosok is hihetőleg követni fogják, és a' nagyon pénztelen hazában legalább egy néhány ezeret ez által meg is marasztanak.

Kološvárt 26-dik Aprilis 1832.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T.

R é g i s é g é s ú j s á g.

(közli Gróf Kemény Jó'sef).

R é g i s é g.

I. Magyarországon, és Erdélyben, valamint a' familiák elrejtett levél-tárjaikban, a' históriának és diplomatikának kimondhatatlan kárára, századoktól fogva sok régi, 's nevezetes ok-levelek a' por alatt hevernek és lappagnak, úgy a' könyv-tárokban-is (akarmi kicsinek légyenek is azok) találatnak gyakran oly régi könyvek, melyek vagy régiségek miatt a' figyelmet megérdemlik, vagy pedig az által nyernek némü-némü becsét,

hogy a' könyvek elején találtató ajánló-levelekben geneologiai, vagy históriai dátumokat foglalnak magokban. Ehez járul még az is, hogy atyáink, a' régi szokás szerént, könyveknek első üres lapjaira, vagy a' kötésnek belső táblájira, a' nevezetesebb történeteket, vagy familiájokat, és életjeket illető némely tetteket néha-néha felírkálták, és jegyezték, és ez által a' legcsekélyebb könyv is gyakran drága, és becses lehet.

Ezen tekintetre nézve nevezetes azon könyv, melyről itt említést teszünk, és a' mely Gerenden (Erdélyben) Magyar Gyerő Monostori Gróf Kemény Sámuel úr' könyvtárában találtatik.

A' könyv egész árkos nagyságu (in folio) régi bőr kötésü, és ily címü:

„Az két Sámuel könyveinek, és az két Kirali könyveknek az 'Sidó nielunek igasságából, és az igaz, es bölcz magiarazok fordításából való fordítása magiar nielure. T. Samuel XII. Az Jehova el nem hag'gia soha az ü nepet, az ü nag' neveiert. Szolgaliatoc azert igasságba tellies szivel ü neki, mert ha az gonosságba akartoc megh maradni, mind ti, 's mind atti Kiraltoc elvesztek. Deoter XVII. Más nemzetből ne csinály Királt, hane atte atiádfiay közzül. A' Király a' Törvény könyvet, a' Bibliát tellies fel fualkodott, tökélletlen, és ket fel tartó hitü ne legien. Debreczenbe. Raphael Hoffhalter nyomtatta. MDLXV.“

A' könyvnek 239 lapjai vannak, és minden lapnak csak az első fele van megszámozva (numerizálva). A' cím után való első lapon a' következő ajánlást olvashatni:

„A' Nagysagos es a' Jesus Christus Hyö-
seges tiszta megváltatott es szenteltetett (a'
Sz. Leleknek szentelesevel) iégiesinec a' Pa-
toczi Sophianac, a' Nag: Vitez Bebek Györg
felesegenec, es az Sz. Lelekel az örök élet-
re foglatatt, es az Urnac irgalmassaganac sze-
nével megtisztittatott aranynac, es az Ur jár-
maval megtörettetött személynac a' Massai
Eulalianac, az oroszlanoc szaiaból es az el-
lenseg kezéből kiszabaditatott nag: Magoczi
Gasparnac, az Maximilian Czayszar. hyu Ca-
pitanianac Egörbe, iámbor hazas tarsanac,
Isten kegielmét, lölkét, es Isten ioszagiban
vegiglen valo maradot, az Jehovatul, az az
attul, acki vagion, volt, es leszen, minde-
neknek teremtöié, eltetöic, az atyatul, az
Jehova Christustul, es az Jehova Sz. Lelec
Istentul, kivannia igaz hitből. Amen.“

Ez után következik az ajánló levél, mely-
nek vége ez: „Debrecini. 22. Jan. 1565.
Petrus Milius, Servus Jesus Christi, Pastor
Ecclesiae Debrecinensis.“

A' könyvnek első, és hátulsó belső táb-
lájára, különböző kezek által, a' többiek kö-
zött ezek vannak feljegyezve:

„Anno 1590. 20. die Juny atta az Fe-
jedelem Szalloyat az en gondviselesem alá.“

„Spectabili, ac Magnifico Domino Do-
mino Sigismondo Prepostvari de lalacs, E-

quiti aurato, ac Sacri Romani Imperii, Transilvaniaeque Principis intimo Consiliario, nec non Supremo Comiti Comitatus Szolnok mediocris, Domino mihi colendissimo. “

„Epithaphium Mattiae Regis. “

„Terror eram mundi, metuit me Caesar uterque,
„Nil nisi mors potuit sola nocere mihi.

„Corvini brevis urna haec est, quem magna fatentur
„Facta fuisse Deum, fata fuisse hominem.

„Mattias jaceo Rex hac sub mole sepultus,
„Declarat vires Austria victa meas. “

Mich. Gasp. Majtini scripsit amico suo, amoris ergo, in anno 1597. 12 die februarii, aliud Epithaphium:

„Hoc moesta extruxit Szegedio flebile bustum,

„Conjux, quod pietas, quodve fides meruit,

„Bis denos, septemque impleverat annos,

„Taurus ut emergit sidere, fata subit. “

„Supra monumentum Belæ

„Sepulchri. versus continet. “

„Aspice rem charam, tres cingunt virginis aram,

„Rex, Dux, Regina, quibus adsunt gaudia trina.

„Dum licuit, tua dum viguit, Rex Bela potestas

„Fraus latuit, pax firma fuit, regnavit honestas. “

„Thomas Hadady prothonotharjus. m. pr. “

„Anno 1672 die 4 Decembris leőttem szolgálja az

„assony eő Nagycsgk Én Szamoskeőzy Mihály m. pr. “

II. Nálam van egy ily ezimü könyvecske:
„Ucalegon Germaniae, Italiae, et Poloniae,
Hungaria, flamma belli Turcici ardens. Productus a M. Thoma Joanne Pessina de Czechorod, Decano Litomisslensi, et Marchionatus Moraviae Historiographo. Pragae. Ty-

pis Universitatis, in Coll. Soc. Jesu; ad S. Clementum. Anno 1663.“

Ezen könyvnek hátulsó belső táblájára a' következő versek vannak írva:

„Jai, jai szegénj magiarak,

„Nincz magiar Kiraltok,

„Rajtok vadak, agyarak,

„Rajtok minden átok:

„Parduczos Eőseitek

„Rajtok nagon sírnak,

„Es kiátnak thi nektek:

„Magiar deól a sírnak.“

„1671. 5 Juny irtham Beólkevi Gáspár. m.k.“

U j s á g

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prágában jelent-még egy ily című 'Sebkönyv: „Taschenbuch zur Verbreitung geographischer Kenntnisse. Eine Uebersicht des Neuesten, und Wissenswürdigsten im Gebiete der gesammten Länder, und Völkerkunde. Herausgegeben von J. G. Sommer. Neunter Jahrgang mit 6 Kupfern, und Stahltafeln. Prag. Calve. 1851.“

Ezen 'Sebkönyv erősíti, hogy Erdélyből származott Körösi úr (Csoma de Körös) a' ki Moorcroft úrral Tibétbe utazott, és Moorcroft' halála után Dr. Gerardal folytatta útazását, egy tibéti Lámánál a' tibeti nyelvet, és Literaturát tanulja; és hogy szándéka legyen, Tishu-Lumpuból, és Hlássából tudós Lámákat meghívni; és segedelmek által a' mongol nyelvet megtanulni.